

Čarování dlažovského pastýře

František Steidl

Bez dlouhého úvodu si na začátek našeho příběhu přečtete opis dvou protokolárních výslechů. Obyčejné dlažovské občany vyslýchali na jaře roku 1738 úředníci chudenického panství. Výslechy byly vedeny v češtině. Zde jsou však v zájmu lepší srozumitelnosti ještě převedeny do poněkud současnějšího jazyka.

Výslech Wolfganga Franka, kováře dlažovského, ze dne 15. dubna 1738

1a) Jak se jmenujete, jak starý a odkud jste, a jakou živnost vedete?

1b) Wolfgang Frank, jsem kovářem v Dlažově, stáří asi 34 let.

2a) Znáte mladého pána Jeho Milost Pana Tuchera z Labutě?

2b) Zním, říká se mu pan Josef.

3a) Kdepak jste se s tím mladým pánem seznámil?

3b) Když jsem s Jeho Milostí panem Steinem byl v Labuti.

4a) Kdepak jste nyní před krátkým časem s ním rozprávěl a co on od vás žádal?

4b) V Mochtíně, a on se mne ptal, zda neznám nějakého člověka, který by mu byl nápomocen skrze kouzlení – že zná jednu pěknou pannu a chtěl by, aby ona ho chtěla, a pak aby byl nezranitelným a aby se mu ve zbrani nikdo nemohl ubránit.

5a) Co víc, jakou ještě pomoc od takového člověka žádal?

5b) Aby toho, kdo by se mu protivil, mohl zahubit.

6a) Jakou jste mu dal odpověď?

6b) Já jsem mu odpověděl, že jsem slyšel o starém dlažovském pastýři a že ten by se měl v takových uměních vyznat. On pro něho poslal a pastýř pak za ním přišel na Vráž.

7a) Od koho jste slyšel, že by se on měl vyznat v takových uměních?

7b) On jednou dceři šenkýře z Loučima řekl, že jí pomůže k milýmu.

8a) A vy jste byl na Vráži, když tam pastýř přišel?

8b) Byl.

9a) Co od pastýře žádal a co mu pastýř odpověděl?

9b) Žádal to, co jsem uvedl ad 4. Když pastýř dostal spropitné, řekl, že to do dvou neděl všechno zařídí.

10a) Co dal vám a také tomu pastýři za spropitné?

10b) Mně dal 3 feniky, co ale dal pastýři, to já nevím. Pastýř mi ale pak povídal, že jemu dal na 3 pinty piva.

11a) Co vám pak řekl pastýř, když jste šli spolu domů?

11b) Já jsem se ho ptal, jestli opravdu něco umí. On odpověděl, že neumí nic, a co by tomu pánovi škodil, když ho ani nezná, a on že mu také nikdy nijak neublížil.

12a) Jakého pána měl pastýř na mysli, když říkal, že by takovému pánu škodil?

12b) To já nevím, poněvadž jsem při tom nebyl, když oni spolu mluvili.

13a) Co víc víte o tom, co spolu pastýř s tím mladým pánem domlouvali?

13b) Docela nic.

14a) Můžete to všechno, co jste zde vypověděl, potvrditi přísahou aniž byste ublížil svému svědomí?

14b) Mohu.

Výslech Petra Raukopfa, starého pastýře dlažovského, ze dne 19. dubna 1738

1a) Jak se jmenujete, jak jste starý, odkud jste a také jakou provozujete živnost?

1b) Petr Raukopf, je mně asi 60 let a chodím žebrot.

2a) Jak jste se sešel s Jeho Milostí mladým panem Tucherem z Labutě?

2b) On byl na Vráži a poslal pro mne do Dlačova, abych tam k němu přišel.

3a) Co od vás žádal?

3b) Abych mu něco poradil, aby ho chtěla jistá panna, že je bohatá. Potom abych mu poradil jak by byl nezranitelný, také aby mohl zbraň zkažit, kdyby na něj někdo chtěl střílet a také aby jemu se nikdo ubránit nemohl.

4a) Jakou jste mu na to dal odpověď?

4b) Já jsem mu povídal, že nic neumím, at' mi dá pokoj.

5a) Dlačovský kovář ale ad 8) ve svém výslechu vypověděl, že jste mu slíbil, že do dvou neděl mu všechny ty zadané věci splníte.

5b) Když on mně nechtěl dát žádný pokoj a pořád stál o to, abych mu pomohl, aby ho chtěla ta jistá panna. Chtěl jsem od něho mít pokoj a jakožto chudý člověk také dostat nějaký krejcar, a tak jsem řekl, že se o to postarám, aby se to ve dvou nedělích stalo. Protože ale nic neumím, tak jsem ani nic udělat nemohl a vždyť jakpak se může na tom poznat, zdali ho ta panna chce nebo ne? O jiné pomoci ve věci nezranitelnosti nebo zkažení zbraně nebo ubránění jsem neučinil ani zmínku a také v tom nic neumím.

6a) Co jste povídal kovářovi o tom, že byste nějakému pánovi škodil a že ho ani neznáte a ani on Vám nikdy neublížil. Jakého pána jste to myslel a nebo jakého pána, kterému by se mělo ublížit, mladý pan Tucher jmenoval?

6b) On žádného pána nejmenoval a já jsem tomu rozuměl tak, že snad ta panna má nějakého svého milého pána a tedy aby bylo pomůženo panu Tucherovi, aby panna chtěla jeho a ne jiného pána, že by se tedy mělo tomu pánovi uškodit. Já jsem ale řekl, že Pán Bůh je nad námi a ten že žádnému nenechá uškodit, a já tedy také nic.

7a) Ale také přece umíte něco pro lásku, poněvadž jste jednou dceři loučimského šenkýře řekl, že jí dopomůžete k milému.

7b) Já neumím nic a jenom ze špásu jsem jí řekl, aby hleděla získat dva vlasy od svého milého, aby je obtočila kolem palce u své pravé nohy, a že ho pak dostane.

8a) A dostala ho?

8b) Dostala.

9a) A radil jste tomu mladému pánovi také tuhleto věc?

9b) Ne, jemu jsem o tom nic neříkal.

10a) Povězte pravdu, zda jste i o těch jiných věcech, které on po vás žádal, mu také dal nějakou radu.

10b) Ne a také nic nevím ani neumím.

11a) Jaképak spropitné jste od toho mladého pána dostal?

11b) Na tři pinty piva mně dal 12 krejcarů.

12a) Můžete to všechno, co jste zde vypověděl, si vzít na své dobré svědomí, a kdyby byla potřeba, bez ublížení své duši přísahou potvrditi?

12b) Mohu svobodně.

Takto končí ony dva stěžejní výslechy. A aby čtenář sám posoudil, jak by se mu obtížně četly v autentické podobě, necháváme dovětek učiněný vyslychájícími na konci protokolu v téměř původní podobě:

Že na tyto otázky ty proti stogiczý odpowiedzi dane byly, to znassich rukouch podpýsama a zpržitisknutýma pržstiema potwruzugeme jenž se stalo v Chudeniczich dne 19. Aprila 1738.

Všechny ostatní poznámky, které si v průběhu výslechu činili pánové, kteří protokoly pořizovali, zaznamenali v němčině. Z toho se dá dovodit, že německý jazyk jim byl bližší, vyslychaní pouze zřejmě německy neuměli. Těžko ale posuzovat, co v použité zvláštní češtině bylo tehdy chybou a co se tak naopak tehdy psalo víceméně správně, byť v podobě pro nás dneska neobvyklé.

Titulní postavou je tedy Petr Raukopf, někdejší dlažovský pastýř a později žebrák. Nemůžeme tvrdit s určitostí, že se jmenoval Raukopf. Takto jej na jaře roku 1738 zapsali panští úředníci. On sám číst a psát určitě neuměl, aby jim zápis svého příjmení mohl korigovat. Když v roce 1739 v Běhařově zemřel („předtím všemi svátostmi zaopatřen byl věku svého přes 60 let a na žaludek z toho světa se odebral“), zapsal ho loučimský farář P. Antonín Pubec do matriky jako „Saukub“. Když se předtím pohyboval v regionu jako pastýř a buď mu za účasti dalších pastýřů křtili děti nebo on chodil za kmotra pastýřským dětem, zapisovali jej v matrikách jako Ropfarth, Rotkopf nebo Kotparth a objevují se dokonce ještě další varianty jeho příjmení. Mladé vdavekchtivé čtenářky se tedy ani nedozvědí, jak se přesně jmenoval ten dobrodinec, který jim zanechal „zaručený“ návod na získání ženicha.

Pozn.: úřední spis popisující tento příběh je založen v Černínském archivu ve Státním oblastním archivu Třeboň, v oddělení správy fondů a sbírek Jindřichův Hradec, fond Velkostatek Chudenice. Černínové měli v minulosti slavné archiváře – Tischera, Roubíka, Teplého, Frantu. Minimálně jeden z nich spis podrobně četl, činil si na jeho okraje poznámky a jméno ovčáka vyluštil stejně jako máme zde my – Raukopf. Když si podtrhával nějaké další pasáže, evidentně jej s ohledem na počet připsaných vykřičníků nejvíc zaujala část s návodem jak si vykouzlit ženicha. Tento archivář si také uměl přeložit z latiny, že Franěk byl později dudákem (viz dále) a musel to najít jako my v matrikách, nikoli ve vyšetřovacím spise samotném.

Pozn.: není náhodou, že právě na místního ovčáka si vzpomněl mladý Franěk, když měl doporučit někoho, kdo by snad mohl umět čarovat. Pastýři, ovčáci, jinak také mistři polní, patřili dříve mezi tzv. snižené osoby žijící na okraji společnosti a ostatními opovrhované. Ty stály v jednom šiku s katy, pohodnými, lazebníky a právními posly. Ženily a vdávaly se vždy jen mezi sebou. Lidé se jich sice stranili, ale na druhou stranu k nim chovali více či méně skrývaný respekt, protože se jim přisuzovaly nadpřirozené, zejména léčitelské schopnosti, a často umění čarovat. V roce 1704 jim císař Leopold I. dal určitou satisfakci, když rozhodl, že se mají mistři polní nadále považovat za počestné lidi a jejich děti se smějí učit i jiným řemeslům než tomu otcovskému. V běžném životě společnosti to však ještě dlouho žádoucí účinek nemělo.

Druhým zajímavým člověkem je pro nás Wolfgang či Wolf Franěk, Frank nebo dokonce Fronk. To jsou všechno varianty jeho jména a příjmení, jak se v matrikách postupně objevují. Narodil se v roce 1708 na Vráži zdejšímu kováři Adamovi Fraňkovi (ten později zemřel na Vráži v roce 1743, podle loučimského faráře Pubce ve věku 70 roků) a jeho ženě Markétě. Bydleli v jedné z těch chalup naproti hospodě a tam měli svoji kovárnu. Dítě získalo jméno po kmotrovi, který jej při křtu nesl na rukou (tzv. levans). Ten kmotr se tedy jmenoval Wolf, byl miletickým šenkýřem, a nesl málo uvěřitelné příjmení Komisar. Wolfgang Franěk se později oženil a měl i děti. Přestěhoval se do Dlažova. Kovárnu měl tam, co později byla zdejší hospoda (čp. 13). Z mapy zjišťujeme, že stavení tehdy bylo sice tzv. spalné (tedy nikoli kamenné, což zrovna u kovárny poněkud zaráží), ale uzpůsobeno k lepšímu zajištění „zákazníků“ bylo tím, že za budovou vedla ještě jedna cesta začínající z dnešního parkoviště. Byla tedy mezi současnou silnicí a cestou na vršku ještě další přístupová komunikace. Wolfgang Franěk pracoval určitě alespoň zčásti pro pana von Steina (viz dále), sám ve výsledku zmiňuje, že s ním byl jak na návštěvě v Labuti tak u něho v Mochtíně. Když Wolfgang Franěk v roce 1772 v Dlažově v čp. 13 zemřel, nebyl už kovářem. Měl v matrice uvedeno někdy domkář a jindy v latinském jazyce povolání, které je pro dnešního čtenáře velmi těžkým oříškem. Až na Internetu s pomocí latinsko-maďarského slovníku a další transformací do jazyka českého se dozvídáme, že „Lyripiapiarius“ znamená v naší řeči „dudák“. Ve vyšetřovacím spise se také někdy hovoří o písači či pištcí a i tím je víc než pravděpodobně míněn náš Franěk.

Z toho, co zatím o celém příběhu víme, je zřejmé, že začátek se vlastně odehrál na Vráži někdy na přelomu let 1737 a 1738. Vráž stejně jako dneska byla nepatrná osada, spíš samota, se strategicky výhodnou polohou. Pravděpodobně u ní vždycky byla křižovatka důležitých silnic, i když tzv. Müllerovo mapování někdy z roku 1720 nám sice ukazuje hospodu, ale existenci silnic kolem ní či dokonce křižovatky nám zpochybňuje. Zato první vojenské mapování Čech zhruba z roku 1770 už ukazuje víceméně dnešní trasu silnice z Klatov na Kdyni. Vysvětlení bude pravděpodobně takové, že silnice procházející Vráží byly vybudovány až po roce 1720.

Samota Vráž v té době čítala pět obytných stavení. Význam mělo zejména to na pravé straně ve směru od Klatov (dnes u Mazanců). Byla to vyhlášená a poměrně hojně navštěvovaná kamenná zájezdní hospoda s rozsáhlým hospodářstvím. Ostatní čtyři stavby byly natěsnány na druhé straně cesty a byla to méně významná dřevěná obydlí prostých lidí.

Vráž byla propojena běžným životem s Dlažovem, ale také se Soustovem a s Bukovou. Farou patřila tehdy ještě do Loučimi. V encyklopediích se dočtete, že první zmínka o ní pochází z roku 1708, ale v matrikách se tato osada objevuje mnohem dříve.

Vráží projížděli v té době poměrně často oběma hlavními směry také dva muži. Navzájem byli švagři, jejich manželky byly sestry. Jména těch dvou pánů už z výsledků alespoň nepřímo známe. Jednalo se na jedné straně o pana Jana Viléma Tuchera ze Šoberova a na Labuti, na druhé straně pak o Františka Damiána von Steina.

Jan Vilém Tucher z Šoberova a na Labuti, chcete-li Johann Wilhelm Tucher von Schoberau und Labant, byl příslušníkem starého šlechtického rodu původně pocházejícího z německého Augsburgu. Pro nás důležitá část tohoto rodu sídlila v té době několik staletí na Tachovsku, v Novém Sedlišti a na Labuti (zejména snad ale v té době žili ve Starém Sedlišti). Jan Vilém se narodil někdy kolem roku 1685, pravděpodobně na Labuti, zemřel tamtéž v roce 1769 a podle matrikáře mu bylo v té době 84 roků. Za manželku měl Antonii, rozenou Zuckerovou. Ta zemřela rovněž na Labuti, bylo to v roce 1764 a mělo jí v té době být 75 let. Z toho usuzujeme, že se musela narodit někdy kolem roku 1689, ale nevíme kde. Měli spolu dva syny. Ten mnohem zajímavější pro nás se jmenoval Josef, správněji podle všech svých urozených kmotrů Josef Filip Jakub Jan Sigismund Tucher, a narodil se na Labuti v roce 1715. To je právě ten mladý pan Josef z našeho příběhu, který se domáhal pastýřova kouzlení. Měl ještě mladšího bratra Václava Tuchera, o Václavově narození, jakož i o svatbě jejich rodičů, však není v matrikách nic k nalezení. Trochu více víme o sestře Josefa a Václava. Jmenovala se Eleonora, provdaná v Bavorsku pak byla Bönigshofferová. Z rodiny patřila Labut' nakonec jí a v roce 1768, tedy téměř současně se smrtí obou svých rodičů, v té době už velice zadlužený statek Labut' prodala svému podobně zadluženému zet'ovi. Dostala jej od otce koupí v roce 1759. Zdá se ale, že její bratr Josef v té době ještě žil. Bylo proto poměrně neobvyklé, že otec nepředal panství svému nejstaršímu synovi. Pravděpodobně jejich vzájemný konflikt vyličený v tomto našem příběhu mohl být hlavní příčinou zvláštní dispozice s rodinným majetkem. Jméno Tucherů tímto prodejem, jakož i úmrtím Jana Viléma a jeho manželky Antonie, z regionu zcela zmizelo a nevíme tedy ani co se pak dál stalo s Josefem a Václavem. V tachovském regionu lze na Tuchery kladně vzpomínat hlavně v souvislosti s poměrně štedrým donátorstvím církevních památek v Novém Sedlišti. Víme také, že rakve všech rytířů z Šoberova, kteří zde byli pochováni, byly svého času vyloupeny zloději.

Z archivních pramenů toho o Tucherových zase tolik nezjistíme. Z roku 1712 známe stížnost jistého Benedikta Matěje Lívy, který vyvážel obilí do Norimberka. Stěžoval si u starého českého místodržitelství na Jana Viléma Tuchera, neboť mu jeho poddaní měli zdržovat nějaké peníze. Z působení pana Jana Viléma na Klatovsku víme, že v roce 1738 neúspěšně žádal město Klatovy o odkoupení šosovních dvorů Kal a Poborovice. Bylo mu tehdy radními města sděleno, že jeho finanční nabídka je příliš nízká, a proto se svou žádostí neuspěl. O Janu Vilémovi ještě například víme, že v roce 1761 byl svědkem závěti svému příteli Perglarovi z Perglasu.

Dalším aktérem našeho příběhu je pan Damián František von Stein. V archivních materiálech je vždy nazýván takto vznešeně, ovšem podle všeho byl šenkýřem v Mochtíně u Klatov a kdo ví čím vším dalším i v Klatovech samotných. Za manželku měl druhou ze sester Zuckerových, ta jeho se jmenovala Anna. V roce 1763 zemřela jako „matka rodiny“ v Klatovech na Lubském jejich předměstí. Mělo jí být 63 let, což by nasvědčovala tomu, že se narodila někdy kolem roku 1700, a opět nevíme kde. Byla sice podle matriky matkou rodiny, ovšem nelze nikde najít zmínku o existenci nějakých von Steinových dětí.

Pan von Stein je postavou hodně zajímavou. Na jedné straně o něm oficiálních informací příliš neznáme, ale na straně druhé žil životem natolik rozmařilým, výtržnickým a pestrým, že se v archivech o něm dozvídáme dost „klepů“. Tak například v roce 1735 si stěžovali mistři polní (to jsou zase ovčáci) klatovští, že pan von Stein ještě s dalším pánem v Srbicích tuze hanil jejich čest i jméno a žádali proto město o svoji ochranu. V roce 1739 dlužil pan von Stein mlynáři ze Sobětic jménem Jan Sekyra sumu 50 zlatých. Velmi pikantně působí městský zápis klatovský z roku 1740: pan rychtář tehdy na radnici přednesl, že pan Stein pobývá u zdejšího souseda a kováře Jana Oppla (bydlel rovněž na Lubském předměstí) „se svejma kurvama“ a zdali by nebylo na místě některou z nich vzít do arestu. Usneseno bylo, že „má ty kurvy do arestu vzít, kdyby ale Steina v jistém skutku našel, má i jeho do arestu vzít.“ V tom samém roce 1740 žádal pan Josef Špirk městské radní, aby napsali panu Steinovi a vyzvali jej k pořádnosti v záležitosti placení činže a jiných útrat. Von Steinovi bylo sděleno, že má do 14 dnů dát své dluhy do pořádku, jinak že se jeho věřitel způsobem in tantum in quantum (tolik, kolik bude stačit?) zahojí z prodeje jeho věcí, které byly k dispozici (viz dále). Ze zmínky o Josefu Ondřeji (Andresu) Špírkovi a jeho nároku na nájemné vůči von Steinovi, dokážeme jaksí mimochodem lokalizovat místo na Lubském předměstí, kde Steinovi v Klatovech bydleli, když zrovna asi nepobývali v mochtínské hospodě a nebo nežili v sousedství u Opplů. Josef Andres Spirk byl Němec a jako takový byl v Klatovech přijat v době, kterou popisujeme, za měšťana. Žil s manželkou Dorotou a dospělým synem Lucasem (Lukášem) a v roce 1739 koupili na Lubském předměstí za 400 zlatých někdejší tzv. Vlčkovskou chalupu. Stála tam, kde je dnes plocha parkoviště „U Babků“. Tedy tam, kde se v přilehlém domě střídají místní restaurace, z nichž nejznámější byla zřejmě ta čínská s názvem Zlatý drak. Z Vlčkovské chalupy postupně vznikala proslulá zájezdní hospoda Kocanda (Gott Sei Dank), posléze chátrající a ještě později zbořená. Tak na tom místě nejspíše Steinovi měli své klatovské bydliště a tam stará paní také zemřela. Nemůžeme v těchto úvahách samozřejmě zapomenout ani na myšlenku, že hospodu v domě mohl mít von Stein pronajatou, třeba před anebo po svém mochtínském podnikání. A s odkazem na poznámku o „jeho kurvách“ můžeme samozřejmě uvažovat i o tom, zda provozoval pouze hospodu a zda k jeho podniku nepatřil i vykřičený dům.

A aby toho o Steinových záležitostech nebylo málo, projednávala se v radních protokolech klatovských také v roce 1740 žádost pana von Steina v tom směru, že mu jeden ze dvou městských turnerů (tj. věžných) jménem Jan Engelbert zadržuje jeho věci, které u něho nechal, a že je chce od něho nahradit, protože Engelbert už některé z nich i prodal. Věc zřejmě nebyla jednoduchá k posouzení, protože bylo řečeno, že pan von Stein má podat žalobu, ale v české řeči. Závěr radnice byl pak takový, že poněvadž se pan Engelbert vůči soudnímu úřadu zavázal, že věci bude dobře opatrovat, měl je do tří dnů získat všechny zpátky a umístit je tam kde byly a nebo je měl von Steinovi vyplatit. Jednalo se zřejmě o jakési předběžné opatření do doby, než by rozhodl ten doporučovaný soud.

S těmi mnohokrát zmiňovanými věcmi pana von Steina to bylo tak, že na ně uplatnil vlastnické právo pan Tucher starší a domáhal se jejich vydání. Švagři se tedy před krajským úřadem přeli o vlastnictví nějakého majetku, který neumíme dnes už definovat. S ohledem na to, co je řečeno na konci předchozího odstavce, můžeme soudit, že se jednalo o věci movité. Krajský úřad rozhodl tak, že věci

náleží panu von Steinovi a pan Tucher starší tedy se svým tvrzením neuspěl. Doslova ten výrok zní z dnešního pohledu poněkud kostrbatěji: „tak panu Tucherovi ne, nýbrž panu Steinovi, když útratu zaplatí, vydané míti mají“. Švagři spolu měli podle všeho dobré vztahy a tak není vyloučeno ani to, že pan Tucher se jen pokoušel pomoci panu von Steinovi, aby jej věřitelé nepřipravili o nějaké jeho věci, a oba předstírali, že se o ně už předtím nějakým způsobem porovnali. Úřad ale tomu neuvěřil, podle všeho s vysvětlením, že dříve pan von Tucher nic takového netvrdil. Také si můžeme dovodit, že pan von Stein nezaplatil zřejmě ony zmiňované útraty, protože i nadále jeho věci ležely někde jinde než u něho (nejspíše u klatovského turnera Engelberta).

Mladý pan Josef von Tucher, když si nechal zavolat žebráka Raukopfa na Vráž, tam na něho mohl čekat buď u starých kovářů Fraňkových a nebo samozřejmě ve zdejší hospodě. Pro pořádek si tedy řekněme, že šenkýřem tam v té době byl jistý Jan Běloušek a živnost provozoval společně se svou ženou Annou.

A když už jsme u šenkýřů: oblíbeným šenkýřem v té době byl v Loučimi jistý Ondřej Engelmann spolu s manželkou Kateřinou (někdy se o nich mluví také jako o Ondřeji a Kateřině Granfurstových, pravděpodobně tzv. „po chalupě“). Jejich dcerou tedy musela být ta mladá dáma, která si podle návodu starého ovčáka nejprve naaranžovala vlasy na palec u nohy a pak udělala takové štěstí v životě. Chybí však z té doby pár ročníků loučimské matriky a my se tedy nedozvíme jak to s její svatbou bylo doopravdy.

A ještě na jednu důležitou osobu nesmíme v tuto chvíli zapomenout: Důstojný pán dvojctihodný kněz P. Antonín Pubec, farář loučimský. Prováděl všechny církevní obřady související se křty, svatbami a pohřby, jak tady o nich hovoříme. Byl legendou tohoto kraje, sloužil zde lidem i církvi dlouhé roky a znal tak všechny lidi z okolí. Narodil se roku 1680 do známé rodiny v Klatovech jako Antonín Ignác Pubec a zemřel nakonec v roce 1757 v Loučimi na podagru. On sám by asi psal jednotlivá příjmení našich aktérů jednotně, ale postupem doby za něho psali do matrik jeho kaplani a ti už na správnost místních příjmení zřejmě tak nedbali.

Zdálo by se, že tady někde by mohl náš příběh skončit. Zdaleka to ale není pravda, on měl ještě svoji druhou linii, a daleko závažnější. To všechno, co se nám doposud zdálo úsměvným, dostávalo najednou mnohem hrůznější rozměry. Už dubnové výslechy Fraňka a Raukopfa probíhaly zřejmě na nátlak staršího pana Tuchera z Šoberova. Ten totiž dospěl nějakým způsobem k závěru, že syn Josef mu usiloval o život a že zřejmě informace získané od starého dlažovského ovčáka chtěl aplikovat na svého otce a zbavit se ho usmrcením (viz v této souvislosti také některé otázky vyslychajících chudnických úředníků v obou úvodních výsleších – Tucher starší byl určitě tou nejmenovanou osobou, na kterou se vyslychající obou obviněných dotazoval). Navíc byl starý Jan Vilém Tucher přesvědčen i o tom, že syna podporovala v těchto snahách jeho matka a tedy Vilémova manželka a že tedy mu tak usilují o život jeho dvě nejbližší osoby. Nakolik byly jeho obavy reálné a nakolik se jednalo třeba o nějakou fobii, se nedozvíme. Neznáme totiž ani obsah dopisu, z něhož jeho podezření mělo hlavně pocházet. Tucherova manželka Antonie napsala své sestře Anně von Steinové do Mochtína dopis, ze kterého obavy Tucherovy vzešly. Paní Tucherová v něm měla psát také něco o tom, že

mezi starým a mladým Tucherem a ještě někým dalším z příbuzenstva mají být jakési nevyrovnané účty. Dopis se dostal Janu Vilémovi do ruky a neštěstí bylo na světě. Máme zde ovšem na mysli hlavně neštěstí ovčákovo a kovářovo.

Starý pan Tucher von Schoberau okamžitě začal naléhat na představitele chudnického panství, aby věc řádně vyšetřili. Netajil se přitom značnou záští vůči ovčákovi i vůči kovářovi a pokud měl dojem, že chudeničtí posuzují celou nepříjemnou záležitost shovívavě, neváhal zapojit do řešení krajský úřad a jeho prostřednictvím je přimět k přísnějšímu postupu.

Pán z Šoberova přitom tak úplně nevěděl kudy kam. Určitě ho mrzel rozkol v rodině a mrzela ho jeho zjevná nedůvěra k nejbližším. Na druhé straně ale zase nebyl hloupý a musel se pro určitou absurditu situace stydět i před těmi, na které se obracel se svými stížnostmi. Tmářství sice ve společnosti tehdy mělo velký význam, ale od tak vysoce postaveného člověka přece jen víra v kouzla a čáry mohla vypadat směšněji než u jiných. Proto se rozpolcený Tucher chvílemi i jakoby přimlouval před chudnickými za Raukopfa i Fraňka, aby se po čase opět domáhal jejich přísného postihu.

Ty dva však v celém písemném materiálu už nikdy jmény nikdo neuváděl. Stále se o nich mluvilo jen jako o starém ovčákovi a kovářovi z Dlažova. Jejich jména se objevila jen v úvodních protokolech o výsledku a to pravděpodobně i proto, že výsledky byly určeny hlavně pro paní hraběnku Černínovou k její informaci.

A máme zde další aktérku našeho příběhu. Jmenovala se Marie Isabella Johanna Černínová Merode de Vesterloo. Narodila se v Belgii v roce 1703 jako dcera císařského polního maršála. Její manžel František Josef Černín (nar. 1697) ji tam poznal na své tzv. kavalířské cestě. Svatbu pak měli v roce 1717 v Bruselu, nevěstě bylo 14 let, jemu devatenáct. František Josef byl vzdělaný muž, ale bavily jej spíše jazyky a kultura. Sbíral umělecké předměty, věnoval se myslivosti. Na hospodaření s rodinným majetkem a na jeho správu talent příliš neměl. Oblíbil si jej císař Karel VI., hlavně asi proto, že si od něho i od jeho otce půjčoval peníze. Jmenoval jej dědičným číšníkem Království Českého, ale také nejvyšším dvorským sudím a c.k. tajným radou. Obliba Černína u císaře ale postupně klesala, úměrně tomu, jak mu docházely peníze. Hodně prostavěl a také hodně poskytl císaři, takže později už nebylo z čeho dál panovníkovi půjčovat. František Josef zemřel v roce 1733 ve Vídni na souchotě a byl už nějaký čas ve velmi špatném zdravotním stavu fyzickém i psychickém. Zanechal po sobě významné stavby, některé i na Chudenicu, ale také poměrně značné dluhy. Pochován je v Praze v katedrále svatého Víta. Marie Isabella jej přežila o celých 47 roků, zemřela až v roce 1780 v Jindřichově Hradci. Měli spolu 5 dětí, ale Marie Isabella se provdala po smrti svého prvního manžela ještě za jeho bratra, hraběte Františka Antonína Černína, a měla s ním děti další. Spravovala chudnické panství jaksi z povzdálí, měla na to v místě samotném dostatečný aparát. Většinu času žila v Praze (kde jinde než v Černínském paláci na Hradčanech, dnešním ministerstvu zahraničních věcí) a při vedení panství (nejen chudnického) se chovala mnohdy osvíceněji než samotní Černínové, ovlivnění zkostnatělou vídeňskou morálkou. Její založení bylo humánnější vlivem modernější belgické výchovy. Na Chudenicu se ale zas tak příliš osvíceně nechovala a zdejší prostý lid ji v lásce neměl. V roce 1735 totiž vydala dekret, v němž zakázala, s ohledem

na ochranu panských lesů a zejména tzv. Bažantnice, chov koz. Jen výrazně chudým lidem měla být tato hospodářská zvířata, často vyživující celou rodinu, ponechána (z 247 sečtených koz měla být polovina utracena). Jestli nebyla paní Marie Isabella v tomto svém rozhodnutí ovlivněna nějakou místní „lobby“, to přesně nepoznáme. Málo citlivý její dekret vedl obyvatele panství až k jakési pokornější vzpouře a paní hraběnka jej brzy zase zrušila. Ale „Kozí plácek“ existuje v Chudenicích dodnes jako jakási vzpomínka na umírněnou rebelii poddaných, kteří tehdy v roce 1735 svérázným způsobem za mečení koz uvítali svoji paní hraběnku při jejím příjezdu do městečka.

Korespondenci s paní hraběnkou na trase Chudenice – Praha i korespondenci s Tucherovými na trase Chudenice – Labuť vedla tehdy další důležitá postava celého našeho vyprávění – chudenický hejtman (hauptmann, vrchní) pan Ondřej Josef Brettschneider. Nejdůležitější osoba panství, ovšem odlišná od lidí ze samotné místní samosprávy městečka Chudenice. Brettschneider zdá se spravoval chudenické panství odpovědně. Ve funkci vystřídal zhruba na dvě desítky let svého zemřelého předchůdce Webera a přišel do Chudenic z jiné černínské državy, z Petrohradu u Jesenice. Psal také pamětní knihu chudenického velkostatku. Lidé jej celkem ctili, ale nezabránilo jim to v tom, aby hejtmana spolu se dvěma panskými mušketýry v rámci zmíněné „kozí vojny“ nezajali. Pana hejtmana alespoň na rozdíl od mušketýrů nehodili do rybníka. Zemřel nakonec v roce 1749 a pochován je v kryptě kostela svatého Jana Křtitele v Chudenicích. Jeho zprávy podávané do Prahy ve věci kovář a starý ovčák z Dlačova působí celkem rozumně, objektivně, a zdá se, že střízlivěji než by se většinou panu Janu Vilému Tucherovi z Šoberova a na Labuti líbilo.

Aniž bychom chtěli komukoli sahat do svědomí, zdá se, že chudeničtí zase tak přísně proti dlačovským dvěma hříšníkům nepostupovali. Máme totiž velké srovnání s jinými protokoly o výsleších, které prováděli ti samí panští úředníci od Černínů. Zhruba v té době se na Klatovsku i jinde vyšetřoval veliký „kriminální“ případ, a také čarodějnický, Většinou byl nazýván „Vzývání Špiritůska“ nebo podobně. Ve vězení kvůli tomu bylo tolik podezřelých, že klatovská šatlava již nestačila a jednotlivé osoby byly uvězněny například ve Švihově, v Janovicích či v Nýrsku. Pravděpodobně se tehdy domluvilo pár podvodníků, založilo z důvěřivých lidí jakýsi spolek a připravovali je o peníze se slibem, že jim pomůže nadpřirozená bytost zvaná Špiritůsek. Tedy zdrobnělina z latinského Spiritus – duch. Kdyby Vás zajímalo, jak Špiritůsek vyhlížel, popsaného ho máme od jednoho z aktérů. Tvor měl mít podobu švába a chován byl v jakési skleničce. Pověst o něm přišla pravděpodobně z česko-bavorského pomezí z oblasti Neukirchen beim Heiligen Blut, Červené Dřevo a Svatá Kateřina. Chopili se jí chytráci, kteří slibovali lidem za peníze Špiritůskovy služby. My o tom všem píšeme hlavně proto, že v černínském archivu jsou protokoly o výsleších Mikuláše Fouska, šenkýře ze Štěpánovic, a Jakuba Brože, řemenáře z Kamýka. Oba patřili k ústředním postavám celého procesu a žili na chudenickém panství. Brož byl k Černínům poddaný, šenkýř byl svobodnou osobou. Zdá se, že vyšetřující úředníci byli v tomto případě k oběma mnohem přísnější, zvidavější, důslednější a konkrétnější v kladení otázek. V neposlední řadě jsou tyto výslechy také mnohem delší. Výpovědi dlačovského pastýře a tamního kováře naopak vedle toho vyhlížejí jako kdyby byly vedeny úředníky poněkud shovívavěji.

Mladý pán Josef Tucher von Schoberau si po prozrazení obrazně řečeno sypal popel na hlavu. Dlel nikoli ve svém rodném Labantu ani v žádném ze dvou Sedlišť, nýbrž v malé sklářské vesničce Frankenreuth těsně za bavorsko-českou hranicí. Frankenreuth leží jen asi 10 kilometrů vzdušnou čarou od Labutě a je vlastně součástí větší obce Waidhaus (viz hraniční přechod Rozvadov – Waidhaus). Na tamním panském sídle byla tehdy od roku 1714 provdána teta Josefova, sestra starého pana Tuchera. Jmenovala se Anna Maria Josefa Tucher von Schoberau, po provdání pak Schedelová. Jezdila často do Labutě a příbuzní odtud zase za ní do Bavor. Rodina Schedelových byla zřejmě nejslavnější rodinou v dějinách Frankenreuthu, a to nejen ve vztahu ke vzniku významné zdejší sklárny. Josef Tucher tedy psal své omluvné dopisy z Frankenreuthu a že zde patrně byl v jakémsi vyhnanství, můžeme dovozovat pouze z okolností.

Dlažov v této době patřil k chudenickému panství jako tzv. alodiální statek, tedy zhruba řečeno jako nemovitý majetek, s nímž mohli vlastníci disponovat volně a nebyli přitom vázání žádnými povinnostmi. I obyvatele Dlažova ale stíhal osud poddaných do Chudenic, včetně třeba dopadu onoho z dnešního pohledu směšného „kozího“ dekretu. Společnost se tehdy zmítala v nepříznivých výsledcích turecké války, Rakousko se do ní zapojilo jako ruský spojenec v roce 1737. Zprávy o neúspěších rakouské armády na bojištích prosakovaly i mezi obyvatelstvo. Kraj byl poznamenán válkou, i samotné město Klatovy se svým okolím bylo často povinno plnit značné finanční a hospodářské povinnosti vůči armádám. A jako určitou zajímavost si ještě řekněme, že do toho všeho v tom samém roce 1738 v Klatovech také hořelo. Bylo to na Špitálském (dnes Domažlickém) předměstí. Zmiňujeme se o tom hlavně proto, že všeobecně kritizován za to tehdy byl shora zmiňovaný sok pana von Steina v právní při, věžný Jan Engelbert, neboť zvonil spolu se svým turnerským kolegou na poplach příliš pozdě. Vymlouvali se originálně: zvonili předtím podle válečného nařízení zvonem Vondrou (ještě tím původním) „na Turka“ a provaz od zvonu se jim nějak zamotal s vedle visícím řemenem. Než to prý rozmotali, bylo téměř po požáru.

Ale vraťme se k hlavní linii našeho příběhu: oba naši nejsmutnější hrdinové pasák a kovář si rozhodně vytrpěli své. Byli uvrženi do arestu (v chudenické farní budově 6 týdnů, přičemž 4x denně museli klečet) a v dostupné korespondenci se stále uvažuje o tom, zda jim pobyt „za mřížemi“ či „v železech“ ještě nezostří a neznepříjemnit. Byli také mučeni – objevuje se zmínka o tom, že kovář byl bit karabáčem a ovčák důtkami. Jak se v Chudenicích v praxi mezi těmito dvěma mučícími nástroji rozlišovalo nevíme, ve většině obecné literatury se zdá, že oba nástroje byly víceméně totožné. Pokud ale byl jeden mírnější a druhý citelnější, mohlo zde mít pravděpodobně význam pasákovo horší zdraví a vyšší věk. Oba nicméně tento způsob útrpného vyšetřování přežili, i když Raukopf zemřel relativně brzy poté. A to ještě víme, že oba také se za trest nuceně museli po několik týdnů účastnit ve Švihově při pracech na zdejším rybníku. Veškerý tento postup panstva vedl nepochybně jen k tomu, aby se přiznali, že radili panu Tucherovi mladšímu jak se zbavit otce. Tucher starší o takové přiznání určitě stál, i když občas tvrdil, že už by raději měl klid.

Ale vyšetřování ani za pomoci mučení takový výsledek nepřinášelo. V „chudenické“ části korespondence, vedené zejména mezi hejtmanem a

hraběnkou, se objevují narážky na to, že by si sice pan starší Tucher přál opak, ale že vyšetřování nic závažného nepřináší a že se nedaří oběma dlažovským v podstatě prokázat více než uvádějí ve svých výsleších.

V protokolech o výsleších se ale asi stejně neobjevuje všechno, byly pořízeny na začátku vyšetřování. V dalších materiálech jsou ještě zmínky o troše vlasů, malé lahvičce s močí a o flétničce, které paní Maixnerová („Frau Mayxnerin“) předala pištci (Pfeifer – tedy dudákovi Fraňkovi?) v Dlačově a starý Tucher původně uvažoval o tom, že si tam pro to všechno pojede a pak si to rozmyslel. Vyjmenované předměty vyvolávají zřetelné představy o nějakém pokračování v čarodějnických praktikách, které už nevypadají zase tak úplně nevinně, ale kdo ví... Příznějme si také, že ve světle tohoto pokračování našeho příběhu už role pasáka i kováře vypadá o stupeň méně naivně než by se z úvodních až dětinských jejich výpovědí před úředníky zdálo. A kdo byla ona paní Maixnerová nevíme rovněž.

Pozn.: zde je třeba uvést, že Maixnerové či Mayxnerové byli také ovčáckou rodinou působící na Klatovsku. Jejich pobyt je ale zjištělý jen v Otíně a to ještě zhruba 15-20 let před popisovanými událostmi.

Kromě paní Maixnerové nemáme jasno ještě ohledně dvou dalších osob z našeho příběhu. „Chudenickým“ se v jejich korespondenci objevuje několikrát „pan doktor“ (psáno „Doctor“) a nejsme si jisti, kdo je tím přesně míněn. Zbývající nejasností je paní Anna Margaretha Henniger von Seeberg, rozená Tucherová ze Šoberova. Měla toho času pobývat v Labuti a mladý pan Josef Tucher jí dával v kopii na vědomí dopis, který psal z Frankenreuthu do Chudenic. Při nejlepší snaze se ale nepodařilo zjistit v historii Tucherů ani v historii Hennigerů (poměrně známý šlechtický rod), o jakou osobu (určitě důvěrníci mladého pana Josefa) a o jaké příbuzenské vztahy se zde jednalo.

V korespondenci, která zůstala z celého případu v archivech k dispozici, se také hovoří o penězích. Jednou, když paní hraběnka píše z Prahy, že hlavní černínská pokladna vykazuje nedostatek peněz a spojuje se to snad v jejím dopise nějak s částkou 1000 zlatých (Guldenů) souvisejících s případem ovčáka a Tucherů. Podruhé, když podle starého Tuchera asi někde v Osvračíně měl nechat mladý Tucher nějaké peníze (5 zlatých ?) dlačovskému ovčákovi a slíbit mu dalších sto.

A když už jsme u peněz, osvětleme si ještě hodnotové relace, o kterých se v našem příběhu hovoří: jedna pinta, čili jeden máz, představovala 1,938 litru. Původně měl tedy mladý pan Tucher dát na Vráži ovčáku Raukopfovi peníze na necelých dvanáct půlitrů piva. Později ale zdá se přece jen přidával.

A ohledně těch 3 feniků představujících spropitné pro kováře, poznamenal si tužkou na okraj protokolu o výsledku ten z věhlasných černínských archivářů, který předmětné dokumenty studoval, že se fakticky jednalo o tři sedmnáctníky. Takový peníz v naší historii skutečně existoval. Zda ale byl údaj archivářův správný, už dnes pro množství protichůdných informací dost dobře nepoznáme. Archivář jej zřejmě použil pro převod měny německé na ekvivalent měny tehdy platné u nás.

Mladší pan Tucher také ve svém dopise, jinak plném kajících omluv a sebeobviňování, píše, že nikoli za něj, nýbrž za Kristovu krev se ostatní mají modlit, když on počítá s tím, že bude zabít. Existuje celé církevní učení osvětlující význam prolité Kristovy krve a vždy má spojitost s očištěním, vykoupením, usmířením, ospravedlněním a podobně. Mladý Tucher tedy s poměrně silnými argumenty zřejmě usiloval o to, aby mu otec odpustil a kupodivu své snahy napíral jaksi nepřímě do Chudenic a nikoli k otci samotnému.

Ale také jeho otec psal do Chudenic silná slova o smrti – že on se chtěl zabít a jak vážně o tom uvažoval. Tucherové si pravděpodobně nedokázali vyříkat své rodinné problémy doma a zjevně potřebovali vrbu a katalyzátor, přes které by své rodinné problémy zkoušeli řešit. Když víme, že starý Tucher nechal své panství ještě o desítky let později připsat dceři a nikoli nejstaršímu synovi, troufneme si zde odhadnout, že špatné rodinné vztahy nebyly vyřešeny nejspíš nikdy.

Trochu směšný a zároveň bezohledný i krutý rozmar osob ze šlechtického rodu odnesli svým osudem dva zcela obyčejní lidé z Dlažova. Na druhé straně si o to alespoň trochu řekli, když na počátku příběhu se pokusili zneužít naivitu a životní nezkušenost mladého pana Josefa, a později podle všeho ve svých snahách ještě nějaký čas pokračovali. Jakými všemi pohnutkami pak byl veden ten mladý člověk a případně jeho paní matka, se už nedozvíme.....